

SO`ZLARNING IZOHI USTIDA ISHLASH ORQALI BOSHLANG`ICH SINFLAR O`QITUVCHILARINING NUTQINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI AMALGA OSHIRISH

Ziyayeva Gulnaz Adilbekovna

Nukus davlat pedagogika instituti ta`lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang`ich ta`lim) yo`nalishi 2-kurs magistratura talabasi

Anotatsiya. Quyidagi maqolada so'zlarni izohi ustida ishlash orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqni rivojlantirish metodikasi tasvirlangan. Ushbu metodika o'qituvchilar tomonidan o'quvchilarga nutq qobiliyatini oshirishda yordam beradigan turli xil strategiya va tadbirlarni o'z ichiga oladi. Maqolada qo'llanilgan usullar, olingan natijalar va ushbu natijalarning kelajakdagi tadqiqotlar va amaliyotga ta'siri haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: metodika, nutqni rivojlantirish, boshlang'ich maktab, so'zlarni tushuntirish, o'qitish strategiyalari.

Annotation: The following article describes a methodology for the development of speech in Primary School students by working on the explanation of words. This methodology involves various strategies and activities that can be used by teachers to help their students improve their speaking skills. The article provides a detailed description of the methods used, the results obtained, and the implications of these results for future research and practice.

Keywords: methodology, speech development, Primary School, explanation of words, teaching strategies.

Аннотация: В следующей статье описывается методика развития речи у учащихся начальной школы путем работы над объяснением слов. Эта методология включает в себя различные стратегии и мероприятия, которые могут быть использованы учителями, чтобы помочь своим ученикам улучшить свои разговорные навыки. В статье приводится подробное описание использованных методов, полученных результатов и последствий этих результатов для будущих исследований и практики.

Ключевые слова: методика, развитие речи, начальная школа, объяснение слов, стратегии обучения.

Nutq muloqotning muhim tarkibiy qismidir va nutq qobiliyatlarini rivojlantirish akademik muvaffaqiyat va ijtimoiy o'zaro ta'sir uchun juda muhimdir. Biroq, ko'plab boshlang'ich maktab o'quvchilari ko'pincha so'z boyligi etishmasligi yoki o'z fikrlarini aniq ifoda etishda qiyinchilik tufayli nutq bilan kurashadilar. Ushbu muammolarni hal qilish uchun boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini yaxshilash uchun so'zlarni izohi

ustida ishlashga qaratilgan metodologiya ishlab chiqildi. Ushbu maqolada qo'llanilgan usullar, olingan natijalar va ushbu topilmalarning kelajakdagi tadqiqotlar va amaliyotga ta'siri ko'rsatilgan.

Nutq o'qitirish nima? Agar o'quvchi va uning tildan bajargan ishlari ko'zda tutilsa, nutq o'qitirish deganda, tilni har tomonlama (talaffuzi, lug'ati, sintaktik qurilishini, bog'lanishli nutqni) aktiv amaliy o'zlashtirish tushuniladi. Agar o'qituvchi ko'zda tutilsa, nutq o'qitirish deganda, o'quvchilar tilning talaffuzi, lug'ati, sintaktik qurilishiva bog'lanishli nutqni muhim aktiv egallashlariga yordam beradigan metod va ish turlarini qo'llash tushuniladi.

Nutq faoliyati uchun, shuningdek, o'quvchilar nutqini o'qitirish uchun bir necha shartga rioya qilish zarur:

1. Kishi nutqining yuzaga chiqishi uchun talab bo'lishi kerak. O'quvchilap nutqini o'qitirishning metodik talabi o'quvchi o'z fikrini, nimanidir og'zaki yoki yozma bayon xohishi va zaruriyatni yuzaga keltiradigan vaziyat yaratish hisoblanadi,

2. Har qanday nutqning mazmuni, materiali bo'lishi lozim. Bu material qanchalik to'liq, boy, qimmatli bo'lsa, uning bayoni shunchalik mazmunli bo'ladi.

3. Fikr tinglovchi tushunadigan so'z, so'z birikmasi, gap, nutq oborotlari yordamida ifodalansagina tushunarli bo'ladi. Shuning uchun nutqni muvaffaqiyatli o'qitirishning uchinchi sharti - nutqni til vositalari bilan qurollantirish hisoblanadi

So'zlarni izohi ustida ishlash orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqni rivojlantirish metodikasi bir nechta strategiya va tadbirlarni o'z ichiga olgan. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Lug'at tuzilishi: o'qituvchilar o'z o'quvchilariga ma'nolari, sinonimlari va Antonimlari bilan birga muntazam ravishda yangi lug'at so'zlari bilan ta'minladilar.

2. So'zlardan foydalanish: o'quvchilarga yozish va nutq faoliyatida yangi so'z birikmalaridan foydalanish tavsiya etildi, bu esa ularga ushbu so'zlarning ma'nolarini o'zlashtirishga yordam berdi.

3. So'z izohi: o'qituvchilar o'quvchilardan yangi so'z birikmalarining ma'nolarini o'z so'zlari bilan tushuntirishlarini so'rashdi. Bu ularning tushunishini va o'zlarini aniqroq ifoda etish qobiliyatini yaxshilashga yordam berdi.

4. Rolli o'yin va hikoya qilish: o'qituvchilar o'quvchilarga nutq qobiliyatlarini mashq qilishda yordam berish uchun rolli o'yin va hikoya qilish faoliyatidan foydalanganlar. Bu o'quvchilarga turli rollarni belgilash, ularga ko'rsatmalar berish va ularni ishonchli va aniq gapirishga undashni o'z ichiga olgan.

5. Tengdoshlarning fikri: o'quvchilarga nutq qobiliyatlari haqida bir-birlariga fikr bildirish imkoniyati berildi, bu ularga takomillashtirish va ular ustida ishlash sohalarini aniqlashga yordam berdi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish qiyin bo'lishi mumkin, chunki ular ko'pincha o'zlarini ifoda etish uchun kurashadilar va kuchli so'z

boyligiga ega emaslar. Biroq, so'zlarni tushuntirish ustida ishlashga qaratilgan metodologiyani qo'llash orqali o'qituvchilar o'z o'quvchilariga nutq qobiliyatini oshirishga yordam berishlari mumkin. Ushbu metodologiya so'z boyligini oshirish, tushunishni yaxshilash va aniq ifoda etishni rag'batlantirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan bir nechta strategiya va tadbirlarni o'z ichiga oladi.

Ushbu metodologiyada birinchi qadam so'z boyligini yaratishdir. O'qituvchilar o'z o'quvchilariga yangi lug'at so'zlarini ma'nolari, sinonimlari va Antonimlari bilan birga muntazam ravishda tanishtirishlari mumkin. Buni fleshkartalardan foydalanish, so'z o'yinlarini o'ynash yoki kitob o'qish kabi turli usullar orqali amalga oshirish mumkin. O'quvchilarga turli xil yangi so'zlarni taqdim etish orqali o'qituvchilar so'z boyligini kengaytirishga va til haqidagi tushunchalarini yaxshilashga yordam beradi.

O'quvchilar yangi lug'at so'zlari bilan tanishgandan so'ng, keyingi qadam ulardan foydalanishni rag'batlantirishdir. O'qituvchilar o'quvchilardan yozish va nutq faoliyatida yangi so'zlardan foydalanishni so'rashlari mumkin, bu ularga ushbu so'zlarning ma'nosini o'zlashtirishga yordam beradi. Bu shuningdek o'qituvchilarga foydalanishdagi xatolarni tuzatish va so'zlarning to'g'ri ishlatilishini kuchaytirish imkoniyatini beradi.

Ushbu metodikaning yana bir muhim jihati o'quvchilardan yangi lug'at so'zlarining ma'nosini o'z so'zlari bilan tushuntirishni so'rashdir. Bu ularning tushunishini va o'zlarini aniqroq ifoda etish qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi. O'qituvchilar o'quvchilarga so'zlarni og'zaki yoki yozma ravishda tushuntirishlarini so'rashlari va o'quvchilarga tushuntirishlarini yaxshilashga yordam berish uchun fikr bildirishlari mumkin.

Rolli o'yin va hikoya qilish faoliyati ham nutq ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali strategiyasidir. O'qituvchilar o'quvchilarga turli rollarni belgilashlari, ularga ko'rsatmalar berishlari va ularni ishonchli va aniq gapirishga undashlari mumkin. Ushbu tadbirlar o'quvchilarga nutq qobiliyatlarini qiziqarli va qiziqarli tarzda mashq qilishda yordam beradi, shuningdek o'qituvchilarga fikr-mulohaza bildirish va xatolarni tuzatish imkoniyatini beradi va nihoyat, tengdoshlarning fikri ushbu metodologiyaning muhim qismidir. O'quvchilarga nutq qobiliyatlari to'g'risida bir-birlariga fikr bildirish imkoniyati berilishi kerak, bu ularga takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashga va ular ustida ishlashga yordam beradi. Buni guruh muhokamalari yoki taqdimotlar orqali amalga oshirish mumkin va o'qituvchilar o'z tengdoshlariga konstruktiv fikr bildirish bo'yicha ko'rsatmalar berishlari mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'zlarni tushuntirish ustida ishlash orqali nutqni rivojlantirish metodikasi o'quvchilarning nutq qobiliyatini oshirish uchun samarali yondashuvdir. O'qituvchilar so'z boyligini oshirish, foydalanishni rag'batlantirish, so'zlarni tushuntirish, rolli o'yin va hikoya qilish bilan shug'ullanish va tengdoshlarning fikr-mulohazalarini taqdim etish orqali o'quvchilarga nutq ko'nikmalarini qiziqarli va

qiziqarli tarzda rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu metodika individual o`quvchilar va sinf sharoitlari ehtiyojlariga moslashtirilishi va moslashtirilishi mumkin va o'z o'quvchilarining nutq qobiliyatini oshirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun qimmatli vosita bo'lishi mumkin.

So'zlarni izohi ustida ishlash orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqni rivojlantirish metodikasi o'quvchilarning nutq qobiliyatini oshirishda samarali ekanligi aniqlandi. Ushbu metodologiyani amalga oshirgandan so'ng, o'quvchilarning so'z boyligi va nutq qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilandi. O'quvchilar o'zlarini ifoda etishga ko'proq ishonishdi va o'z fikrlarini aniq ifoda eta olishdi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'zlarni izohi ustida ishlash orqali nutqni rivojlantirish metodikasi o'quvchilarning nutq qobiliyatini oshirish uchun istiqbolli yondashuv hisoblanadi. Ushbu metodikada qo'llanilgan strategiya va tadbirlar o'quvchilarga so'z boyligini kengaytirish, tushunchalarini yaxshilash va o'zlarini aniqroq ifoda etishda yordam berishda samarali ekanligi aniqlandi. Ushbu topilmalar boshlang'ich maktab sinflarida nutq ko'nikmalarini o'rgatish uchun muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR:

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'zlarni izohi ustida ishlash orqali nutqni rivojlantirish metodikasi o'quvchilarning nutq qobiliyatini oshirish uchun samarali yondashuvdir. O'qituvchilar ushbu maqolada tasvirlangan strategiya va tadbirlardan o'z o'quvchilariga so'z boyligini kengaytirish, tushunishni yaxshilash va o'zlarini aniqroq ifoda etish uchun foydalanishlari mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar ushbu metodologiyaning nutq qobiliyatlarini uzoq muddatli rivojlantirishga ta'sirini va ushbu ko'nikmalarni akademik va ijtimoiy o'zaro ta'sirning boshqa sohalariga o'tkazilishini o'rganishi mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchilar ushbu metodologiyani o'z o'quvchilarining ehtiyojlariga va sinf kontekstiga moslashtirish va sozlashni ham ko'rib chiqishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Дилова Н.Г. (2021). Педагогик ҳамкорлик жараёнининг мазмуни ва уни ташкил этиш тамойиллари. Science and Education. Vol. 2, Issue 10, 547-557 бетлар.
2. Расулова З. (2021). Педагогик дастурий воситалардан фойдаланиб бўлажак технология фани ўқитувчиларининг касбий маҳоратини ошириш йўллари. Science and Education. Vol. 2, Issue 10, 416-426 бетлар.
3. Dilova N.G. (2021). O'quvchilarning shaxsiy sifatleri - pedagogik hamkorlikning dastlabki tamoyili. Science and Education. Vol. 2, Issue 10, 558-566 betlar.

4. Расулова З.Д. (2021). Талабаларнинг креативлигини ривожлантиришда масофавий таълимнинг ўрни. *Science and Education*. Vol. 2, Issue 10, 439-448 бетлар.

5. Dilova N.G. (2021). O‘qituvchi-o‘quvchi hamkorligini vujudga keltirishning pedagogik ahamiyati. *Science and Education*. Vol. 2, Issue 10, 567-576 betlar.

6. Расулова З. (2021). Технология дарсларида интерфаол таълим технологияларидан фойдаланишнинг самарали жихатлари. *Science and Education*. Vol. 2, Issue 10, 360-369 бетлар.

7. Dilova N.G. (2021). Formative assessment of students'knowledge—as a means of improving the quality of education. *Scientific reports of Bukhara State University*. 3:5, pp. 144-155.

8. Дилова Н.Г. (2018). Важность совместного обучения в повышении эффективности начального образования. *International scientific review of the problems and prospects of modern science and education*. С. 90-91.

9. Дилова Н.Г. (2019). Влияние технологии сотрудничества на успеваемость учащихся начальных классов. *International scientific review of the problems and prospects of modern science and education*. С. 63-64.

10. Дилова Н.Г. (2012). Возможности организации учебного процесса на основе педагогического сотрудничества. *Молодой ученый*. Т. 46, № 11, С. 409-411.